

УДК 658.15

Ясіновська І.Ф.,

к.е.н., доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання
Львівська державна фінансова академія

СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ ЯК ОСНОВА ДИВЕРСИФІКОВАНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Постановка проблеми. Малий бізнес є важливим елементом ринкової економіки, без якого не може ефективно розвиватися держава, тому формування сприятливих умов для розвитку малого бізнесу дасть можливість забезпечити населенню отримання доходів від самостійної господарської діяльності та збільшити податкові надходження до бюджету. Політика підтримки малого бізнесу є однією із складових державної політики стимулювання розвитку підприємництва в Україні.

Стимулювання активізації участі населення сільської місцевості у підприємницькій діяльності дозволить забезпечити соціально-економічний розвиток сільських територій, значно підвищити рівень зайнятості населення, призупинити трудову міграцію населення за кордон, підвищити рівень доходів та рівень життя жителів сіл.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окрім питання розвитку малого бізнесу в сільській місцевості, державної підтримки його функціонування знайшли відображення у працях Балакірева О.М., Важинського Ф.А., Кривої С.Б., Миронової Т.Л., Неделько І.Г., Подсолонко В.А., Стеченко Д.М. та ін.

Однак питання диверсифікації розвитку сільських територій залишається актуальним і не повною мірою дослідженим, оскільки спостерігаються значні проблеми розвитку малого бізнесу, які частково пов'язані із проблемними аспектами провадження регуляторної політики у цій сфері.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження передумов розвитку підприємництва в сільській місцевості, перешкод його розвитку та пошуку шляхів їх подолання. Завданнями наукового пошуку стало дослідження державної регуляторної політики у цій сфері, проблемних аспектів розвитку підприємництва на селі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на окремі позитивні зміни, досягнуті в результаті реформування аграрного сектору економіки, відбувається занепад та руйнація українського села. Стан сільського ринку праці характеризується загостренням проблем зайнятості та безробіття, низьким професійно-кваліфікаційним рівнем незайнятих осіб, відсутністю нових робочих місць для селян. Ці та інші факти становлять загрозу продовольчій безпеці країни, демографічному відтворенню селянства, створюють соціальну напругу на селі [4].

Інфраструктура більшості сільських поселень України на межі руйнування. Це трапилося через кризовий стан економіки, різке скорочення бюджетного фінансування, неплатоспроможність та заборгованість сільськогосподарських підприємств. Унаслідок цього унеможливлено задоволення потреб сільського населення у соціально-культурних і побутових послугах і, як наслідок, зроблено вкрай проблематичним створення належних умов життя на селі [6].

Не лише виробництво сільськогосподарської продукції мало б стати основою розвитку сільських територій, а й піклування про селянина, його потреби, бажання, створення умов для нормальної життєдіяльності сільського населення, що стає можливим завдяки диверсифікації розвитку сільських територій.

У Законі України "Про державну підтримку малого підприємництва" вперше законодавчо визначено правові засади державної підтримки суб'єктів малого підприємництва, незалежно від форми власності, ключову роль розвитку малого підприємництва як чинника ринкових реформ [3].

Державна підтримка малого підприємництва включає такі складові [10]:

1) формування правової бази функціонування підприємницького сектора та вироблення важелів адміністративного регулювання діяльності підприємницьких структур з урахуванням специфіки їхнього розвитку в окремих галузях і сферах національної економіки;

2) регулювання інституційних змін в економіці, які виступають факторами формування підприємницького середовища;

3) формування системи підтримки та стимулювання підприємницької діяльності;

4) залучення суб'єктів підприємницької діяльності до виконання науково-технічних та соціально-економічних програм, здійснення поставок продукції (робіт, послуг) для задоволення державних та регіональних потреб.

Розвиток підприємництва має стати основою виробничо-господарського потенціалу сільських територій, визначати можливість їх економічного та соціального розвитку. Зважаючи на значимість

багатофункціональності сільської економічної підсистеми, державну підтримку повинні відчути сільськогосподарські та несільськогосподарські виробники.

На рівні громади повинна бути сформована досконала інфраструктура підтримки підприємницької активності, що охоплює п'ять основних блоків: організаційно-технічний, ресурсний, фінансово-кредитний, інформаційний, освітньо-консультативний. Призначення організаційно-технічної інфраструктури – сприяння дегрегуляції підприємницької діяльності в громаді, усунення адміністративних та бюрократичних перешкод започаткування та підтримки діяльності суб'єктів малого бізнесу [2].

Згідно з прийнятим Верховною Радою України законопроектом "Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні" №9202 від 22 вересня 2011 р., метою державної політики в сфері розвитку малого підприємництва є створення сприятливих умов для розвитку малого підприємництва, стимулювання інвестиційної та інноваційної активності суб'єктів малого та підприємництва, забезпечення зайнятості населення шляхом підтримки підприємницької ініціативи громадян [9].

Фахівці стверджують, що вирішення існуючих проблем розвитку малого підприємництва в Україні, створення відповідного середовища потребують докорінної перебудови державної політики щодо сприяння цьому сектору економіки. Зокрема, йдеться про створення відповідної правової бази розвитку малого підприємництва, фінансово-кредитну та матеріально-технічну підтримку, науково-методичне, інформаційно-консультативне та кадрове його забезпечення [8].

Так, наприклад, в країнах ЄС сформовано розгалужену мережу організацій, як державних, так і приватних, які займаються регулюванням і підтримкою розвитку малого та середнього підприємництва. Відповіальність за розвиток малого та середнього підприємництва розділена між кількома міністерствами або спеціальними відділами з питань малого та середнього підприємництва. Тренінговою підготовкою, технологічним консультуванням, навчанням, видачею сертифікатів якості, розвитком міжнародної торгівлі, наданням інформації з питань постачання, кооперування займаються торгові палати. Приватними організаціями є банки, товариства венчурного капіталу, товариства розвитку капіталу, приватні дослідницькі інститути, центри з надання консультативних послуг виробникам.

Важливою проблемою суб'єктів малого та середнього бізнесу є забезпечення їх фінансовими ресурсами. Не зважаючи на зростання кількості малих та середніх підприємств, вагома їх частка працює збитково, діяльність більшості малих підприємств все у більшій мірі фінансується за рахунок позикового капіталу. Водночас, складними є відносини суб'єктів малого підприємництва у фінансово-кредитній сфері, оскільки значний ступінь ризику малих підприємств зумовлює жорсткі вимоги банків до забезпеченості повернення кредитів і високу процентну ставку за ними, що у свою чергу призводить до обмеження доступу малих підприємств до позикового капіталу. Проблемним аспектом економічних відносин малих підприємств з банками є короткий період кредитування, оскільки довгострокові кредити малий бізнес в більшості випадків не здатен забезпечити заставою.

Новостворені підприємства або бізнес-проекти не можуть отримати кредити через відсутність у керівника досвіду роботи в бізнесі. Провідні банки відмовляють їм у наданні кредиту, оскільки для банку важливо працювати з надійними позичальниками, у яких хоча б один бізнес вже налаштовано. Банки зацікавлені в тому, щоб гроші за кредит поверталися вчасно за графіком, і не бажають мати справу з примусовими стягненнями. Тому необхідно розробляти специфічні програми кредитування, спрямовані на підтримку малого підприємництва та стимулювання його розвитку [7].

У такій ситуації суб'єкти малого та середнього бізнесу змушені розраховувати в основному на власні кошти і тому потребують державної підтримки у формі оподаткування за зниженою ставкою прибутку. Зменшити податковий тиск на суб'єкти малого бізнесу дає зможу спрощена система оподаткування.

Розвиток малого підприємництва стримується і на організаційній стадії – реєстрації, юридичного оформлення підприємства, ліцензування, відкриття рахунку в банку, одержання дозволу на виготовлення печатки підприємства і т.д., і на стадії організації функціонування малого підприємництва – забезпечення устаткуванням, приміщенням, залученням персоналу, безпеки, налагодження відносин з місцевими органами влади, постачальниками сировини, здійснення збути продукції і т.д. [1].

Фінансово-кредитна політика держави повинна бути спрямована на створення сприятливих умов для започаткування та здійснення підприємницької діяльності, доступності фінансових ресурсів для підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності, оскільки обмеженість фінансових ресурсів стає чинником стримування розвитку малого і середнього бізнесу. Важливе значення має запровадження дієвих механізмів стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняного бізнесу.

Основними формами державної підтримки розвитку малого і середнього бізнесу можуть бути: часткова компенсація факторингових та лізингових платежів; часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, які спрямовані на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва;

компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами; підтримка впровадження екологічно чистих та енергозберігаючих технологій; надання гарантій за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва; надання кредитів для започаткування та ведення власного бізнесу.

Важливе значення має створення адекватної інституційної бази для повернення довіри експортерів до системи державного регулювання зовнішньоекономічних операцій. З метою зведення до мінімуму дефіциту зовнішньої торгівлі та забезпечення зростання обсягів експорту доцільно активізувати державну політику, яка б сприяла підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних виробників, диверсифікації структури експорту, нарощуванню сукупності підприємств, що працюють на зовнішніх ринках.

Підтримувати передусім потрібно інноваційне підприємництво. Істотну допомогу в розвитку цього сектора наукомістких виробництв можуть надати цільові інвестиції, які зав'язані з фінансуванням ноу-хау, впровадженням високих та інформаційних технологій [5].

Висновки з даного дослідження. Вдосконалення потребує нормативно-правова база щодо мотиваційного механізму і регулювання розвитку малого та середнього бізнесу. Система фінансової підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва повинна базуватись на дотриманні принципів юридичної захищеності, стабільності та їх економічної зацікавленості.

На нашу думку, держава мала б стимулювати зростання економічної активності населення шляхом створення належного інституційного середовища, оскільки важливим чинником покращання системи підтримки сектора підприємницької діяльності є формування в країні сприятливого інституційного середовища.

До заходів, що покликані забезпечити сталий розвиток сільських територій, доцільно віднести: спрямованість державної підтримки сільських територій на покращення побутових умов та рівня життя жителів сільських територій; диверсифікація виробництва в сільській місцевості; забезпечення паритету цін на продукцію промисловості та сільського господарства; розмежування заходів підтримки сільського господарства і сільських територій; підтримка розвитку депресивних територій; забезпечення належної інформаційної підтримки суб'єктам малого та середнього бізнесу; застосування дієвої системи кредитування та страхування експортних операцій; визнання пріоритетними при наданні державної експортної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності, що використовують у своїй діяльності енерго- та ресурсозберігаючі інноваційні технології.

Література

1. Балакірєва О.М. Розвиток підприємництва в Україні: інституційне середовище та громадська думка населення / О.М.Балакірєва // Економіка і прогнозування. – 2008. – № 2. – С. 7-23.
2. Важинський Ф.А. Особливості розвитку підприємництва на сільських територіях / Ф.А. Важинський, А.В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.7. – С. 120-124.
3. Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» від 19 жовтня 2000 р. № 2063-III // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2063-14>.
4. Компонент «Розвиток сільських територій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.swap-rural.org.ua/ua/rural_development/.
5. Крива С.Б. Розвиток малого підприємництва – основа економічної стабільності України / С.Б. Крива // Економіка та держава. – 2010. – №12. – С. 62-64.
6. Кропивко М.Ф. Організація державного та самоврядного управління розвитком сільських територій / М.Ф. Кропивко // Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій: матеріали сьомих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників. – К., 2005. – С. 120-123.
7. Неделько І.Г. Фінансування розвитку сектору малого бізнесу / І.Г. Неделько // Фінанси України. – 2007. – №1. – С. 93-98.
8. Підприємництво: [Навчальний посібник] / За ред. В.А. Подсолонко, Т.Л. Миронової. – К. : Центр навч. л-ри, 2003. – 616 с.
9. «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні»: Проект Закону України від 22.09.2011 р. № 9202 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=41229.
10. Стеченко Д.М. Державне регулювання економіки : навч. посібник / Д.М. Стеченко. – К. : МАУП, 2000. – Бібліогр. – 176 с.